

Föredrag om Liv och död

Den 23 februari 1995 hos Maridöttrarna i Vadstena (innan de ännu flyttat till Omberg)

Biskop Anders Arborelius ocd (före biskopsvigningen)

(Föredragen är nedskrivna efter bandinspelning)

Föredrag I.

Den jungfruliga och den äktenskapliga kärleken och fruktbarheten

Vi skall försöka se på jungfrulighetens och fruktbarhetens extas som en infallsvinkel på påskens ut och in, död och uppståndelse. I kristendomen är jungfrulighetens ensamhet alltid ett med kärlekens gemenskap i Andens paradoxala enhet. Den kristna jungfruligheten är alltid ett relationsbegrepp. Den finns för Kristi skull. Den är helt inriktat på honom.

För att vi skall kunna förstå detta djupa mysterium ännu bättre får den människa som stod Jesus närmast här på jorden, Maria, sin vana trogen illustrera det för oss på ett kvinnligt sätt. Gregorius av Nyssa (332-395) skriver: "Detta undervisar oss också om Jungfruns mysterium. Gudomens ljus, som hon genom födelsen lät lysa fram i människornas liv, förtärde inte den brinnande busken. På samma sätt vissnade hennes jungfrulighets blomma inte bort då hon födde". Det är detta mysterium som man ibland talar om som de tre stjärnornas mysterium: jungfru före födelsen, jungfru i födelsen och jungfru efter födelsen. På många ikoner ser vi de tre stjärnorna som talar om Marias fullkomliga jungfrulighet. I den nya skapelsen måste det finnas både en ny Adam och en ny Eva. "Maria var alltid jungfru", skriver Francisco Palau (1811-1872). "Hennes evige Fader är jungfru och hennes ende Son är jungfru". Vi får tillägga: hennes make Josef levde med henne i ett jungfruligt äktenskap.

Marias jungfrulighet uttrycker att "Gud är nog". Gud räcker. Gud är allt. Gud är allsmäktig. Även om Marias jungfrulighet är evig och fullkomlig, som en enhetlig tradition, inklusive Luther (1483-1546), alltid har sagt, är den lite annorlunda än hennes Sons jungfrulighet. Hon fick ju ett barn, som hon visserligen födde som jungfru, och hon hade en man, som också han var jungfru. Tillsammans utgör de den heliga familjen. Ändå antyder den heliga familjens mysterium att all mänsklig jungfrulighet inte kan vara en total ensamhet utan rymmer någon form av mänsklig gemenskap. Det är ju bara Gud som är *seg selv nok*, för att uttrycka det lite prosaiskt. Den mänskliga jungfruligheten, såsom vi ser den i Maria, är alltid öppen för mänsklig gemenskap. Den totala mänskliga ensamheten är ett undantag. Det är därför vi firar den heliga familjen som en fest.

Skillnaden mellan Jesu och Marias jungfrulighet kan tyckas hårfin, men är ändå ytterst betydelsefull. Marias jungfrulighet är en helt mänsklig jungfrulighet. Den utesluter inte mänsklig gemenskap, medan Jesu jungfrulighet är en gudomlig jungfrulighet som talar om Guds allmakt, att "Gud är nog", att han inte behöver någonting. Det är en frälsande jungfrulighet, medan Maria talar om den frälsta jungfruligheten, bruden som blir frälst av Brudgummen.

I traditionen är det alltid den mariala jungfruligheten som har framhållits som ett ideal, något som vi skall efterfölja, något som trots allt ligger inom räckhåll, faktisk både för gifta och ogifta, för Maria har ju något gemensamt med alla. Hon var helt jungfrulig, och därför förblir hon ett ständigt ideal för de icke gifta. Men hon var också gift. Hon var mor. Hon hade en

make. Därför kan de gifta också finna något i henne. Augustinus (354-430) säger: "Det som ni beundrar i Marias kött, gör det inom er. Den som med hjärtat tror till rättfärdighet avlar Kristus. Den som bekänner honom med munnen till frälsning föder Kristus. Så må fruktbarheten överflöda i era själar och jungfruligheten må icke fattas". På ett andligt plan, i den Helige Andes kraft, kan alla efterfölja Marias jungfruliga fruktbarhet, även om de jungfruliga koncentrerar sig på det jungfruliga och de gifta på det fruktbara i Maria.

Marias jungfrulighet är liksom hennes fruktbarhet totalt kristocentrisk. Det är därför vi kan efterfölja Maria i hennes jungfrulighet, snarare än Jesus i hans jungfrulighet. I traditionen framhåller man, som påpekats, alltid Marias jungfrulighet som något vi efterföljer. Jag har inte kunnat hitta något exempel där man direkt uppmanas att efterfölja Jesu jungfrulighet. Det är rätt betecknande, för Jesu jungfrulighet talar om Guds frälsande allmakt, medan Marias jungfrulighet talar om den som låter sig frälsas. I Jesu jungfrulighet finns något som är för stort, för hemlighetsfullt för oss. Men naturligtvis är Marias jungfrulighet en återspeglning av den gudomliga jungfruligheten såsom den träder oss till mötes i Jesus. Hon låter sig tas helt i besittning för sitt uppdrag att bli hans moder. Det är Marias totala överlåtelse till Jesus Kristus vi kan efterfölja.

All mänsklig jungfrulighet är inriktad på Jesus som Brudgum, men också som Barn. Det är en slags enhet här mellan jungfrulighet och fruktbarhet. Mystikerna talar om att Jesus skall födas inom oss. Här kan varje troende, både de som lever i ett jungfruligt liv och de som lever i ett äktenskapligt liv, identifiera sig med Maria i hennes förhållande till Jesus. Allt i Maria är ju inriktat på Kristus. Hon vill helt tas i besittning av Guds frälsande kärlek. Det är kärnan i all mänsklig jungfrulighet.

Jesu jungfrulighet däremot är den frälsande allmaktens jungfrulighet. Den kan vi inte efterfölja med bästa vilja i världen. Vi får träda in i Marias förhållande till Jesus, inte i Jesu förhållande till Maria. Det finns något i Jesu mysterium som är så hemlighetsfullt och så gudomligt att vi inte kan efterfölja det. Det har mycket med tillbedjan och kontempleration att göra. Vi får identifiera oss med den människa som stod Jesu närmast på jorden. Maria är alltid urbilden för Jesu brud. Det finns hos henne en fullkomlig öppenhet och mottaglighet.

Augustinus säger vidare: *Gaudium virginum Christi de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum*. Han menar att Kristi jungfrurs glädje är en glädje angående Kristus, i Kristus, tillsammans med Kristus, i Kristi efterföljd, genom Kristus, för Kristi skull. Den jungfruliga glädjen och fruktbarheten ligger i att den är helt Kristusinriktad, något vi ser vi i Maria. Hon lever i Kristus, för Kristus, med Kristus, för Kristi skull, i Kristi efterföljd och går i Kristi fotspår. Den jungfruliga uppståndelseglädjen har otaliga modaliteter och facetter, liksom den korsfästa jungfruglädjen. Jungfruligheten innebär alltid för oss människor att korsfästa vårt kött, vår sexualitet, våra begärelser - till skillnad från Maria naturligtvis. Här finns det också en accentskillnad eftersom hon är den Obefläckade.

Det är denna mariala jungfrulighet som alltid har framhållit som det ideala, den frälsta jungfruligheten och inte den frälsande jungfruligheten i Jesus Kristus, för den talar om Guds allmakt. Den är så att säga Guds privilegium, hans ensak. Jesu jungfrulighet uppenbarar Guds frälsande allmakt och kärlek som går ut till alla fast han har allt i sig själv och inte behöver någonting utanför sig själv, medan den mänskliga jungfruligheten, sådan vi ser den i Maria, alltid och överallt behöver Jesus Kristus.

Det jungfruliga livet här på jorden innebär inte en total mänsklig ensamhet. Eremitlivet är trots allt ett undantag, ja, även eremiten säger i mässan: *Dominus vobiscum*. Maria hade både en Son och en man. Den mänskliga jungfruligheten utesluter inte mänskliga vänskapsband. Den utesluter inte mänsklig gemenskap, medan Jesu jungfrulighet talar om Guds totala ensamhet på jorden. Redan den 12-årige Jesus begrep det. Hur nära Maria och Josef än stod honom, kunde de inte ge honom allt. Han måste vara hos sin Fader. Vi kan aldrig riktigt förstå och efterfölja den gudomliga ensamhet och jungfrulighet som Jesus liksom tar med sig till jorden. Vi kan ana något av det i vår ensamhet, när den är som mest fruktansvärd och renande. Men lyckligtvis kan vi aldrig tömma bägaren helt. Vi kan få del i Getsemane och Golgota men aldrig till fullo. Vi kan såras av synden men aldrig helt krossas av den. Det är bara Jesus som har gått in i den totala närkampen med synden och Djävulen. Allt detta anar vi i Jesu jungfrulighet.

Jungfruligheten är alltid en kamp. För oss är det mer kampen mot vår natur, vår kropp, våra mänskliga villkor. Men för Jesus är det kampen mot hela syndens och Djävulens verklighet. Det är ganska belysande och intressant att se denna skillnad mellan Marias och Jesu jungfrulighet. Den jungfrulighet vi får efterfölja är alltid ett relationsbegrepp, något som inriktar oss totalt på Jesus Kristus. Vi kan bara ta emot – så som Maria gjorde – som en oändlig gåva hans gudomliga, rena, jungfruliga kärlek som vill frälsa alla och göra alla till hans brud i Kyrkan, hon som alltid är Kristi jungfruliga brud.

Här anar vi något av frälsningens gudomliga verklighet som enbart är Guds gåva och nåd. Hos Luther fanns intuitionen att frälsningen enbart är Guds sak i Jesus Kristus. Men det tragiska är att han glömde bort Kyrkan som frälsningens förmedlarinna. Även om Luther inte direkt talar om den jungfruliga kärleken i Jesus är det egentligen den han var så fascinerad av. Men i hastigheten glömde han bort bruden som den frälsta bruden. Vi kan ju bara ta emot den frälsande, jungfruliga kärleken i och genom Kristi brud. Frälsningen tar vi inte emot på egen hand utan vi gör det alltid i brudgemenskapen.

Brudmystiken har alltid betonat parallellismen mellan Kyrkan, Maria och den enskilda själen, vilka sammansmälter till den av Brudgummen-Kristus frälsta, jungfruliga bruden. Varje troende kan identifiera sig med denna brud. Genom dopet blir vi Kristi brud. Vi alla, män som kvinnor, blir Kyrka, brud, både jungfrulig brud och fruktbar moder. Den tvåfaldiga karaktären i bruden visar att hon är både totalt gudscentrerad och helt människoinriktad. För Kyrkan är det ingen motsats att hon är helt inriktad på Gud i sin jungfruliga kärlek och samtidigt i sin moderlighet och sin fruktbarhet, inriktad på människornas frälsning.

Här löper de två linjerna helt samman, det man kallar den *latreutiska* linjen och den *soteriska* linjen. I det Andra Vatikankonciliet dokument märker vi ständigt hur man betonar enheten mellan det *latreutiska*, det tillbedjande, och det *soteriska*, det frälsande. I liturgin, i sakramenten och i bönen möts Guds förhärligande och världens frälsning. Att så sker är Kyrkans hjärteangelägenhet. Bruden är både totalt och jungfruligt vigd till Guds förhärligande och samtidigt är hon helt inriktad på det fruktbara frälsningsbringandet för världens räddning. I henne möts Guds frälsande jungfrulighet och Guds förhärligande. Det är som om Kristus både dog och uppstod på samma gång. Det är påsken som verkligen har tagit sin boning i Kyrkans liv. Hon tar emot allt och får allt av sin Brudgum, men hon ger också allt vidare. Hon föder nytt liv.

Denna tvåfald i Kyrkans väsen är alla kristna kallade att efterfölja på ett andligt sätt i Andens fullhet. Alla - män som kvinnor, de som lever jungfruligt och de som lever som gifta - måste

ta emot allt av Kristus som hans älskade, jungfruliga, fruktbara brud. Men eftersom vi inte bara är andliga, andefyllda varelser utan också har, ja, är en kropp får vi uttrycka detta på två olika sätt. Ingen kan uttrycka allt i Kyrkan. Det är en annan princip. Ingen kan göra allt. Ingen behöver göra allt. Det är skönt att komma ihåg. Ibland blir vi tillfrågade av människor ute i världen, varför vi ingenting gör i Kyrkan och i världen utan bara sitter i vårt kloster och nickar till. Då är det lätt att bli lite irriterad, men då får vi säga att ingen kan göra allt i Kyrkan. Det behövs också de som sitter och nickar lite och tar emot nåden. Ingen kan göra allt och ingen kan vara på alla slagfält. Men det är viktigt att hövligt och vänligt säga till dem som ifrågasätter oss: ”Och ni då, vad gör ni?” Alla har sin uppgift i Kyrkan, men ingen kan eller behöver göra allt. Kristus har ju redan gjort allt för sin brud.

Här ser vi de två grundkallelserna. Både den helgade, aktiva sexualiteten och den helgade, passiva jungfruligheten behövs i Kyrkan. Äktenskapet är ett sakrament och som sådant är det ett tecken på Kristi och Kyrkans ömsesidiga kärlek. Här uttrycks verkligen den fruktbara kärleken mellan Kristus och hans brud. Det är ett verksamt tecken. Jungfruligheten däremot är inte ett sakrament utan är vad vi kallar ett strävsamt tecken på Kyrkans härlighet, på himmelens härlighet, där sexualiteten sådan vi känner den här på jorden har upphört att finnas till. Den är ett eskatalogiskt, profetiskt tecken som vi får illustrera i vårt kött. Det är både ett korsfäst kött och ett förhärligat kött i tro. Ibland ser vi inga frukter som i äktenskapet, där barnen skall peka på fruktbarheten. Men det finns en andlig, fördold fruktbarhet i jungfruligheten.

Kyrkan och världen behöver bägge dessa uttrycksformer. Det jungfruliga ståndet behöver det äktenskapliga ståndet och vice versa. Det är viktigt att man försöker se det, så att man inte avundas varandra. Det är livsavgörande för Kyrkan och hennes frälsningsförmedlande funktion på jorden att både det jungfruliga och det äktenskapliga ståndet finns med. Båda säger något väsentligt om hennes väsen. Det är livsviktigt både för dem som lever i äktenskap och dem som lever i jungfrulighet att förstå att de behöver varandra på det andliga planet. I Kyrkan är ingen sig själv nog.

Arnaldo Pigna, en italiensk karmelit jag hade som lärare i Rom, sade: ”Det är ett faktum att jungfruligheten fostrar en civilisation till altruism. De länder där den inte är uppskattad är desamma som de där man inte längre respekterar det mänskliga värdet i den äktenskapliga kärleken”. Numera, kan vi tillägga, respekterar man i de flesta länder varken jungfruligheten eller äktenskapet. Men jungfruligheten har alltid en fostrande civilisatorisk innebörd. Den fostrar till altruism, till osjälviskhet.

Samtidigt måste vi också komma ihåg att de som lever i jungfrulighet mestadels har fått sina första andliga impulser genom dem som har avlat, fött och fostrat dem. Man har i alla fall tidigare sett att de flesta präst- och ordenskallelser kom från de familjer där man verkligen har försökt leva och gestalta Guds fruktbara kärlek. Det är en ömsesidig påverkan. Detta är lite svårare att se i vår tid när bägge livsformerna befinner sig i kris. Men också själva krisen, korsfästelsen, kan fostra. När jungfruligheten förnekas, förtrampas och förlöjligas, just då kan det väcka människor. I vår tid ser man att många kallelser kommer från tomma intet. Liv och död, korsfästelse och uppståndelse avspeglas på otaliga sätt i skapelsen.

I Kyrkan behöver både jungfruligheten och äktenskapet varandra. Kyrkan är inte fullkomlig när något fattas. I vissa förföljesituationer har ordenslivet varit förbjudet. Men ändå har det funnit de som i det fördolda, i det tysta, har levt detta liv. Äktenskapet har alltid funnits. Men en av de svåraste kriserna kom med katarerna - ordet kättare kommer från det ordet - som

avvisade all form av sexuell kärlek som något orent, också i äktenskapet. De rena fick inte befläcka sig med det. Det är verkligen ett kätteri som sätter hela kristendomen i gungning. Vi får som kristna aldrig se ner på äktenskapet och den kroppsliga kärleken. Alla kristna, gifta som ogifta, är kallade att leva den fullkomliga kärleken. De är kallade till helighet.

Den urkristna insikten om kallelsen till helighet står i centrum för hela det Andra Vatikankonciliet och budskap. Det som man kommer att minnas angående konciliet om 500 år är den allmänkristna kallelsen till helighet. Alla kristna är kallade att hjälpa varandra på vägen till målet. Under en viss period gav man ett visst företräde åt jungfruligheten som den säkraste och bästa, ja, ibland som den enda vägen till helighet och fullkomlighet. Det finns vissa uttryckssätt som vi kanske inte hör så mycket nu, men tidigare talade man om fullkomlighetens stånd. Man talade om det som den finaste kallelsen i Kyrkan. Man använde mycket superlativer. Men när det Andra Vatikankonciliet beskriver kallelsen till jungfrulighet använder man snarare komparativer.

Ordenslivet är ett sätt att *närmare* efterfölja Jesus. Men det är inget monopol. I Kyrkan är alla kallade till allt och ingen kan sätta sig på sina höga hästar, för synden straffar sig själv eller snarare högmod går före fall. Den som sätter sig på sina höga hästar biter sig själv i tungan. Någon sade att den svåra kris som i vår tid har drabbat jungfruligheten och celibatet kanske får ses som försynens försynta sätt att skapa en viss balans mellan jungfruligheten och äktenskapet i Kyrkan. Det låter lite cyniskt. Men just i vår tid har jungfruligheten, ordenslivet och det prästerliga celibatet gått igenom en krisperiod som kanske aldrig förr. Man måste tillägga att det även gäller äktenskapet. Själva fundamenten har drabbats av en omställningsprocess. I vår tids spiritualitet undviker man alltså att torna upp superlativerna när man skildrar den jungfruliga kallelsen utan föredrar snarare komparativer. Man vill motverka en viss överlägsenhetskänsla som kan smyga sig in även bland de frommaste. Ju frommare man blir, desto mer kan man utsättas för detta fenomen.

Vi får räkna med att djävulen aldrig ligger på latsidan. Katarina av Siena (1347-1380) skildrar hur han går till väga. Var i Siena var det som djävulen inriktade sina attacker? Det var inte mot krogarna och bordellerna. Det var mot klostren. Där hängde djävlar i kransar. De visste att om de föll ner där stod mycket mer på spel. I vår tid är superioritetskänslan, som innebär att vi ser ner på ett hav av lekmän nedanför våra fötter, ganska avlägsen i vår mentalitet. Den har inte längre så stor aktualitet, men det kan dyka upp något av detta synsätt. Vi får aldrig vara helt säkra så länge vi lever här på jorden, säger Teresa av Avila (1515-1582). I vår tid ser vi mer komplementariteten, balansen, mellan den gudsvigda jungfruligheten och den helgade sexualiteten i Kyrkan.

De latinamerikanska biskoparnas dokument från Puebla säger: ”I en värld, där kärleken håller på att tömmas på sin fullhet, där oenigheten överallt får splittringen att öka och njutningen upphöjs till avgud, skall de som tillhör Gud i Kristus genom den gudsvigda jungfruligheten vara ett vittnesbörd om Guds befriande förbund med människan, och i sin lokalkyrkas sköte skall de närvarandegöra den kärlek, med vilken ’Kristus älskade Kyrkan och offrade sig för henne’. Till sist skall det för alla vara ett lysande tecken på den eskatologiska befrielsen, som levs i hängivelse åt Gud och i den nya universella solidariteten med människorna”.

Här ser vi ännu ett tecken på att de gudsvigda illustrerar Kristi jungfruliga kärlek till sin Kyrka, inte av egen kraft men av nåd. I sin lokalkyrkas sköte får de närvarandegöra denna kärlek. Det är en profetisk funktion som vida övergår vår mänskliga kapacitet. Men det är i själva vinningens kraft, och det är också viktigt att komma ihåg. Det talas om den gudsvigda

jungfruligheten, där Kristus lägger beslag på vår jungfrulighet. Vi är vigda. Vi är offrade till honom. Han får använda oss så som han vill. Här är martyriet den naturliga konsekvensen, vare sig det är blodigt eller oblodigt. Vi vet hur Thérèse av Lisieux (1873-1897) jämrade sig över att hon måste dö i en säng och inte på en arena. Men om vi dör i en säng, får vi acceptera det också.

Denna tonvikt på den profetiska karaktären av jungfruligheten får inte uppfattas som nedvärdering av den mänskliga sexualiteten. Det har varit en viss fara genom den kristna historien. Man har skylt på platonismens inflytande och mycket annat. Ibland har kyskhets förväxlat med viktoriansk prydhets. Mina medbröder berättade att när de fick undervisning i konsthistoria var det en pater som ägnade all sin tid åt att göra små byxor för att sätta på konstverken för att inte chockera sina elever. Vi får inte förväxla prydhets med kyskhets. Yves Raguin (1912-1998) säger: ”Att vara kysk i celibatet är inte att ha dödat köttet och befinnas vara befriad från varje köttligt begär. Nej, det är att inte ge efter för dess attraktionskraft, att inte söka det, inte finna behag i det, eftersom vår kärlek är någon annanstans”. Som vi sagt måste vi vara medvetna om att begäret finns i oss, annars kan vi inte ge det till Gud. Detta begär skall förvandlas till ett begär efter Gud. Spiritualiteten har alltid betonat att människan är fri att omvandla den kraft som ligger i det sexuella begäret till en djupare kärlek. Det gäller både de som lever i det jungfruliga ståndet och de som lever i äktenskapet. I det jungfruliga ståndet inriktas begäret alltid på Gud. I äktenskapet inriktas det också på Gud, men i och tillsammans med den andra parten. Allt begär talar egentligen om vårt begär efter Gud, som är ett eko av hans längtan efter oss.

Kardinal Basil Hume (1923-1999) skriver: ”Vi måste söka Kristus i alla människor. Om celibatären dras till en viss person, då får han lära sig hur han skall göra detta genom den naturliga attraktion han erfar, även om han kanske måste kämpa emot för att inte bli överväldigad av denna attraktion. Han får använda den erfarenheten för att söka Kristus i alla män och kvinnor ... Vi får alltså inte bli rädda för vår förmåga att älska. Om kärleken är stark i oss - och ibland kommer det att vara så - då kan vi använda den erfarenheten för att betänka den stora kärlek Gud har till oss”.

Bakom det anar vi generationers kristna erfarenhet. Vi får inte bli rädda för begäret, attraktionen, även om vi tycker att det kan överväldiga oss, för ytterst sett pekar det på att vi måste söka Kristus i alla människor. Men omvandlingsprocessen kan ta tid. Den kan vara långsam och plågsam. Det är viktigt att se begäret, även om det kan tyckas mycket köttligt, som något som kan hjälpa oss på vägen till Kristus.

Vi får alltså bejaka sexualitetens gåva och kraft. Konsten är bara att göra rätt bruk av den. Så är det ju med allt. Man kan bara missbruka något som är gott. Jean Pierre de Caussade (1675-1751) skriver: ”Alla kroppens tillstånd blir välsignelser och bevis på Guds nåd under inflytandet av Guds verk”. Detta tema återkom ständigt hos mystikerna i alla tider. Gregorius av Nyssa säger: ”Vi skall överflytta den erotiska förmågan från de kroppsliga tingen till kontemplationen”. Något liknande är det faktiskt Freud (1856-1939) menar. Den kroppsliga kärleken och begärelsen har människan frihet att ge och viga till Gud. Allt i människan kan föra henne närmare Gud, inte minst den till honom offrade och vigda sexualdriften. Gerlach Petri (1378-1411) skriver: ”Även starka lidelser och naturliga böjelser och allt som tyckes oss vara till hinder kan bli oss till gagn, om vi är vaksamma. Ty när själen angripes av sådana ting, åstadkommer de att hon tar sin tillflykt till Herren, till sitt inre och till sin högre region, där hon inte kan nås av dem”.

Allt i människan är alltså menat att leda henne vidare till Gud, ut ur jaget och in i Gud. Så skulle vi kunna beskriva den mänskliga sexualiteten i kristen mening. Man går ut ur jaget och in i någon annan. För den jungfrulige är det Gud, som är det enda objektet. Men också i äktenskapet är man kallad att gå ut ur sig själv och in i den andre och genom den andre in i den Andre. Man är inte gift på tu man hand utan på tre man hand, brukar man säga. I jungfruligheten går man också ut ur sig själv och in i Gud och genom honom in i alla de andra. Det är här den jungfruliga fruktbarheten ligger. Där får vi alla till våra barn.

Både den genom äktenskapet helgade sexuella aktiviteten och den genom jungfruligheten helgade avhållsamheten står i påskens tecken. Ingen har monopol på någon av påskens bägge poler, även om accenten ligger lite olika. På jungfrulighetens väg offerar man hela sin sexuella förmåga och kapacitet åt Gud. Därför säger Ruth Burrows: "Det är precis vad gudsvigd jungfrulighet är: överlåtelsen åt Gud av vår sexuella kraft och allt som går samman med den - och hur mycket är inte det". Den äktenskapliga kärlekens väg är en annan. Där överlåter man sin sexuella förmåga åt den andre. Den andres lycka och njutning är viktigare än den egna. Och man finner bara sin egen lycka genom den andre.

Men även äktenskapet rymmer ett visst mått av sexuell avhållsamhet, ibland periodiskt, ibland lite längre. Denna sanning gäller långt utanför de kristna leden. Vi kan peka på Gandhis (1869-1948) erfarenhet. Hela den naturliga familjeplaneringen bygger på balans mellan sexuell aktivitet och passivitet. Det innebär att man inte är slav under det sexuella begäret och inte ser på den andre som sin egendom. Man har ibland i kristna kretsar glömt bort att det måste vara tal om en ömsesidighet. Det måste finnas en viss sexuell fasta och vila också inom äktenskapet. Vare sig denna viloperiod sker av hänsyn till den andra parten eller, som Paulus säger, som hjälp för bönen kan den bidra till större öppenhet för Gud och nästan, till mindre självcentrering och narcissism. Trappistabboten André Louf (1929-2010) säger: "Sexuell avhållsamhet förstör också vidden i vår kärlek på det inre planet hän mot vårt hjärtas djupa interioritet". Då blir den i den Helige Andes kraft till en böneteknik.

Den sexuella avhållsamheten har både för gifta och jungfruliga en stor pedagogisk och fostrande roll. Det är naturligtvis mycket svårare att se detta i vår sexfixerade tid. Barn och ungdomar blir överösta med stimuli från alla håll och kanter. Det fordras näst intill ett mirakel för att de skall förföras av kyskhetens lockelser. Det är redan något som den helige Efraim Syriern (ca 306-373) påpekade. Det är ingenting nytt. Det är intressant att Sankt Efraim kan tala om kristen kyskhet som dåligt uppförande ur djävulens synpunkt. Också i vår samtids sätt att bedöma saker och ting vilar det något nästan oanständigt över den kristna sexualiteten. Det allra mest tragiska är att det har blivit en sådan tyngdpunkt på det narcissistiska idealet. Man ser egentligen inte sexualakten som ett möte med en annan utan som en självutlevelse och självtillfredsställelse. Det är något vi ser på flera nivåer i vår tids samhälle. Man talar om egotripp och kokooning. Människan fastnar mer och mer i sig själv. Var och en är sin egen lyckas smed. Var och en är sig själv närmast. Det har man alltid sagt, men det tycks ha blivit mer och mer utpräglat. Man talar om autoerotik, ensamsex osv. Ändå finns det sådana som förförs av kyskhetens lockelser. Sådana mirakler sker faktiskt. Vi skulle kunna tala om en spirande högst subversiv kyskhetslängtan, som sticker upp näsan till djävulens förtvivlan.

Till sist måste vi ännu en gång påpeka att både jungfrulighet och äktenskap, både sexuell avhållsamhet och aktivitet ytterst syftar till ett och detsamma: kärlekens seger, till den gudomliga, fullkomliga kärlekens seger. Människan är kallad att gå ut ur sig själv genom påskens utåtgående rörelse. Påskens exodus blir tydlig i kärlekens extas, vare sig det sker i den jungfruliga eller äktenskapliga kärleken. Ordet extas kommer av det grekiska *έκ-στασις*,

vilket härleder sig från *ek* som betyder ut och *stasis* som betyder stillastående. Det som mystikerna erfar i den fullkomliga kärleksextasen är att deras jag går ut ur sig själv och upp och in i honom som är all kärleks källa. Det är en slags avbild av den inomtrinitariska kärleken, där jag och Du alltid lever mer i varandra än i sig själva. Det kallar vi *perichoresis* i treenighetsteologin, vilket innebär att varje gudomlig person samtidigt lever mer i den andre än i sig själv. Det är också den jordiska kärlekens mål, att inte bli kokong, puppa, där vi vårdar oss själva, utan att gå ut och in i den andra.

Den kristna jungfruligheten är helt inriktad på Gud som den Andre och genom denne Andre in till de andra. I äktenskapet är ordningen lite annorlunda. Där går man in i den andre parten, men genom denna förening ut både till Gud och till de andra. Här ser vi något av påskens mysterium åskådliggjort, både i dess korsfästade, döende aspekt och i dess livgivande, förhärligande aspekt. ”Ju mer jag isolerar mig från mig själv, desto mer träder jag in i honom”, skriver Teresa de Los Andes (1900-1920). Gud blir mer verklig för oss än vi är för oss själva.

Föredrag II

Extatisk kärlek. Epektasis och recapitulatio

I Guds kärlek ser vi en utåtgående extatisk rörelse. Skapelsen uttrycket att allt som existerar har sitt ursprung i Gud, han som låter allt gå ut ur sig själv som från dess urbild. Inkarnationen uttrycker det gudomliga exodus på ett ännu tydligare sätt. Gud går ut ur sin gudomliga värld och in i vår mänskliga. Redan här ser vi påskens heliga rörelseschema.

Kärleken är alltid extatisk till sitt väsen. Wilfrid Stinissen skriver om eukaristin: ”I eukaristin visar Jesus en kärlek som är ’extatisk’ i ordets bokstavliga mening. Han går ut ur sig själv, ur sin kropps begränsning, och går in i brödet och vinet. Hans kärlek är så stark att den får honom att existera utanför sig själv”. Jesus går in i bröd och vin, ut ur sin begränsning och genom brödet och vinet kommer han in i oss för att vi skall gå ut ur oss själva och in i honom. Så fortsätter det i en helig ”ringdans”, ut och in, in och ut, som går tillbaka på den trinitariska kärlekens extas och exodus: Sonen som utgår ur Faderns sköte av all evighet.

Den extatiska kärleken sprids utanför Treenigheten. Vi anar redan konturerna i skapelsen. Fastän Gud inte behöver någonting utanför sig själv, låter han något skapat träda fram. Vi ser det i Exodus i Gamla Testamentet: pilgrimsvandring i extas i exilen. Det som finns inom Treenigheten anar vi mer eller mindre tydligt i allt som finns till. En person går ut ur sig själv och in i den andra. Ingen, inte ens de gudomliga personerna, finner sin fullhet i sig själva. All kärlek är extatisk till sitt väsen. Kärleken går ut för att sedan gå in igen. Allt som finns till är präglad av detta heliga schema, av Guds extatiska kärlek. Hans Urs von Balthasar (1905-1988) säger att det är typiskt för ”den katolska principen ... att ta kärlekens extas på allvar”. Gud går ut ur sin gudomliga värld och in i vår mänskliga för att vi skall komma in i hans värld.

Redan här på jorden kan människan få en försmak av den fullkomliga glädjen, av kärlekens hänförelse och extas, även om vi är i landsflykt, även om vi är korsfästa. Människan är kallad hem, att gå in till Gud, att gå ut ur sitt hus och in i hans eviga boning. Detta kan både den äktenskapliga och den jungfruliga kärleken illustrera för oss. Äktenskapet åskådliggör det eviga kärleksförbundet mellan Gud och människa i Kristus, mellan Kristus och Kyrkan på ett handfast och kropps nära sätt. Här får människan en bild av kärlekens extas som blir inristad i själva hennes kött. Detta är lättare att förstå, att känna, att uppleva, att erfara. Därför är äktenskapet den vanligaste vägen till Gud eller borde vara det.

Jungfruligheten åskådliggör verkligheten i trons dunkel. Hos Methodios av Olympos (död 311) läser vi i Theklas tal: ”Jungfruligheten är vingarna, på vilka människan lyftes upp till himmelen och dess mål framställs såsom skådandet av den gudomliga skönheten”. Jungfruligheten är helt inriktad på den gudomliga skönheten, härligheten. Äktenskapet däremot besjunger jordens skönhet, men naturligtvis som en väg till den gudomliga skönheten, medan jungfruligheten inte tar omvägen över jorden. Man har bråttom. Man ger sig iväg. Brudgummen har ju redan knackat. Man måste gå ut till sina lampor. Man hinner inte se, om det är vackert ute eller inte. Man måste bara ut för att komma in till Brudgummen. Novatianus (c:a 200-258) säger: ”Och vad är jungfruligheten om inte ett härligt förebud om det tillkommande livet”.

Vi behöver både jungfrulighet och äktenskap. Alla kan inte göra allt i kyrkan. Den andliga dialogen mellan jungfrulighet och äktenskap, mellan det korsfästa köttet och den äktenskapliga sexualiteten är livsnödvändig för Kyrkan. Allt badar i Guds kärleks skönhet. Han har gått *ut* ur sig själv för att träda *in* i oss, så att vi kan träda *ut* ur oss själva och *in* i honom.

Prepositionerna *ut* och *in* kan vi också byta ut mot *från* och *åt*. David säger till Herren: ”*Från* dig kommer allting. Och ur din hand har vi gett det *åt* dig” (1Krön 29:14). *Från* Gud kommer allt. Men ur hans hand ger vi det *åt* honom. Allt kommer *från* Gud, ur hans givmilda hand. Och vi får i Kristus ge det tillbaka *åt* honom. Den nedåtgående kärlekens rörelse följs av den uppåtgående. Den *soteriska*, frälsande, *kenotiska*, utblottande, inkarnatoriska rörelsen följs av den uppåtgående, *latreutiska*, tillbedjande, lovsjungande rörelsen.

Det ger oss en annan aspekt på påskens ”rörelseschema” och mysterium. Men allt detta möts i Kristus. Vi får aldrig glömma att det är i, genom och med Kristus som vi möter Gud. Det finns ingen annan väg från Gud till oss och från oss till Gud än i honom. Det är ett enda påskskeende och påskmöte i Kristus.. Det är detta som är vår ”existensprincip” enligt kardinal Newman (1801-1890). Han säger: ” ... att vi är nyskapade, förvandlade, förändligade, förhärligade i den gudomliga naturen, att vi genom delaktigheten i Kristus som genom en kanal får del av Guds sanna närvaro både i det inre och till det yttre, något som genomsyrar oss med helighet och odödlighet. Det är detta, och jag vill upprepa det, som är vår rättfärdiggörelse: vi stiger genom Kristus upp till Gud eller Gud stiger ned till oss genom Kristus. Vi kan tala om det på två sätt; vi stiger upp till honom, han stiger ned till oss; vi är i honom, han är i oss, eftersom Kristus är den ende Förmedlaren, vägen, sanningen och livet, den som förenar jorden med himlen”.

Allt detta innebär vår rättfärdiggörelse. Så mycket menar vi med detta begrepp i katolsk tradition. Man säger att lutheraner och katoliker nu har kommit varandra närmare på det här planet. Det är alltså ett påskskeende. Vi dör och vi uppstår. Vi går ut ur oss själva och in i Gud, men alltid i och genom Kristus. Det är hans påskmysterium som fortsätter i oss. Vi har genom vårt dop inlemmats i Kristus och hans påskmysterium och vi lever alltid av detta, även om vi inte upplever det. Man kan också ”underleva” det, vilket innebär att det finns under ytan hela tiden, även när vi inte är medvetna om det. Vi får gå ut ur oss själva och in i honom.

Romano Guardini (1885-1968) säger: ”Redan nu är det eviga livet här. Det är inte först döden och Guds nådiga dom som ger det utan de frigör och fulländar det. ’Evighet’ är inte någon rymd, där människan en gång skall få träda in, utan det är den karaktär som det frälsta livet har i henne alltsedan dess begynnelse. Evighet är det sätt på vilket Gud lever – och det sätt på

vilket människan genom nåden har del i Guds liv". Evigheten har börjat. Alltsedan Kristi förhärligade kropp har kommit hem har vi, hans lemmar, också kommit hem. Även om det ännu inte är fulländat, är evigheten det sätt på vilket vi genom nåden har del i Guds rike. Allt detta tillhör vår rättfärdiggörelse.

Att vi genom nåd är rättfärdiggjorda betyder alltså att evigheten har börjat. Det är det frälsta livet i oss. Karmeliter brukar säga att vi skall leva i nuet. Evigheten är här och nu. Vi skulle aldrig kunna möta Gud om vi inte levde i samma rymd som han, om vi bara vore tidsbundna varelser som var fjättrade i rum och tid. Naturligtvis är vi också delaktiga av tiden och rymden genom vår kropp, genom våra sinnen. Mötet med evigheten innebär både en korsfästelse och en uppståndelse, för vi märker hur svårt det är att hålla fast vid evigheten. Otaliga gånger har vi hört att vi skall leva i nuet, men vi vill inte leva i nuet. Vi tänker på morgondagen och dess plikter eller på vår barndom och hur skönt det var då. Vi är obotliga. Vi lever inte i nuet. Men ändå gör vi det. Vi upplever inte nuet men vi "underlever" det. Det finns under ytan.

I naken tro måste vi tro att det rättfärdiggörande verket pågår i oss, att vi är i Kristus, att vi redan nu är framme. Men verket är, som Guardini säger, ännu inte fulländat. Vår stora svårighet är att vi är på väg. Vi vill vara helt framme. Vi vill ha bordet dukat, klappat och klart. Vi vill sitta vid bröllopsmåltiden och äta av de feta rätterna. Men det sker ännu i tro. Frälsningen är i full gång. Kristus håller på att rekapitulera, sammanfatta allt i sig själv.

Kristi *recapitulatio* innebär att han åter blir huvud för allt. Allt är ju skapat till honom. Men genom syndens uppror har vi fått flera små huvuden. Kristi rekapitulation innebär att vi infogas mer och mer i den mystiska kroppen. Han vill genom oss, lemmarna i sin kropp, genomsyra allt som finns till och inlemma det i sitt eget härlighetsliv. Och vi får genom vår av nådens ljus upplysta mänskliga insats delta i det han gör. Det är också en mycket aktuell tanke i nutida spiritualitet, inte minst genom Teilhard de Chardin (1881-1955). Genom det arbete vi gör deltar vi i Kristi rekapitulation. Allt som finns till - kroppen, materien, minsta partikel - måste fogas in i detta verk.

Kristus vill bli allt i alla. Detta verk pågår egentligen ända sedan skapelsens början, men det finns en motkraft. Wilkie Au, en kinesisk jesuit, säger: "Det är vår tro att den i härlighet uppståndne Kristus härskar över hela skapelsen och kan använda varje partikel av den skapade materien som en kanal för att förkroppsliga Guds kärleksfulla närvaro". Påskan vill ta allt i besittning. Den förhärligade Kristus vill tala till oss genom varje partikel i skapelsen. Ingenting får undanhållas den rekapitulerande kärleken. Ingenting är så profant eller oviktigt att det får hållas utanför. Det var därför vi betonade också sexualitetens plats i detta verk. Påven Johannes Paulus II (1920-2005) skrev i en av sina encyklikor att den stora faran i vår tid är att många människor betraktar kroppen som något världsligt och att det inte spelar någon roll hur man hanterar den. Det enda viktiga menar många är det andliga. Påven säger att det är ett nytt slags gnosticism.

Kroppen är ju vi. Vad vi gör med våra händer, vad vi gör i samhället, det uttrycket vårt inre. Vi kan inte göra en dualistisk skillnad och säga: "Jag älskar Gud av hela mitt hjärta. Men det spelar ingen roll vad jag gör med mina händer och med min kropp, för jag älskar ändå Gud med mitt hjärta". Det är en frestelse. Kyrkan har ingenting att göra med sexualsyn eller sociallära, säger man. Det är de klassiska områden där man alltid angriper Kyrkan. Hon skall hålla sig i sakristian och sjunga vackra sånger. Det skall vara en högtidlig liturgi med snörräta processioner. Rökelsen skall stiga upp. Det får vara hur vackert som helst. Men när vi går ut ur kyrkan, får vi göra vad vi vill. Det är en mycket vanlig frestelse, som strider helt mot

rekapitulationstanken, att allt måste läggas under Kristus, att hans kärlek måste ta allt i besittning.

Adrienne von Speyr (1902-1967) säger: ”Sonen blir äkta kött för att återföra världen till Fadern. I uppståndelsen återvänder han som den förste till Fadern med det frälsta köttet. När de som lever i jungfrulighet eller celibat förnekar sitt kött eller betraktar det som oviktigt, ställer de sig i motsats till Sonens avsikt. Vägen till korset går man i köttet”. Det är inte bara världen som kan missbruka köttet utan det kan också vara en subtil frestelse att man i celibatet eller jungfruligheten förnekar eller förtrampar sitt kött, inte vill veta av det och blir överandlig. Vi får inte begränsa Guds rekapitulerande, frälsande kärlek. Ingenting får undanhålls. Allt måste han få. Allt måste vi ge och allt får vi ge.

Varje tidsålder och egentligen varje grupp människor, ja, varje enskild människa har sin blinda fläck, något område som man ännu inte har gett till den rekapitulerande kärleken. Man har ett litet stängt rum där man har det mysigt men inte släpper in nåden i dess korsfästade och förhärligande aspekt. Ofta gör man det inte av ond vilja utan av blindhet. Man tycker att det är något som inte är viktigt för Gud. François Mauriac (1885-1970) lät en av sina figurer säga: ”Vad kan den Allsmäktige bry sig om, om vi äter sill eller soppkött på fredagen”. Men det kan ju betyda att vi drar undan en bit av verkligheten från Guds inflytande. Man kan säga: ”Vad bryr Gud sig om hur vi organiserar samhället och åldringsvården? Det finns ju så många andra förståsigpåare”. Ideligen dyker det upp sådana frestelser. Ingen är helt förskonad. Vi blir ständigt påmind om det. Det kan dröja länge innan vi ser hela sammanhanget.

Det finns alltid blinda fläckar som vi tydligt ser i kyrkohistorien. Vi kan tänka på slaveriet. Hur länge dröjde det inte innan de kristna såg att detta inte passade samman med evangeliet? Ända in i modern tid hade karmelitnunnorna i USA slavar som hemgift, när de kom till klostret. Vi har alla våra blinda fläckar när det gäller den frälsande, rekapitulerande kärleken. Vi kan säga att slavhandel, vapenhandel eller sexhandel är något helt normalt. Men när vår samtid skall bedömas av nästa generation kan man undra hur det var möjligt att vi inte såg detta.

Vi får tro att nådens ljus tränger in, genomlyser och utvecklar. Den tanken ligger bakom dogmutvecklingen. Här är accenten lite annorlunda i katolsk tro än i protestantisk. Vi tror att det tillhör Kyrkans både väsen och plikt att i historien lyssna sig till Andens ingivelser, att uppenbarelsen är något vi ännu kan vinna nya och djupa insikter i. Vi tror att påskens ljus redan nu har segrat över mörkret. Evigheten har börjat. Den går som en underström under allting. Kristus är i full färd med att sammanfatta allt i sig själv, att bli allt i alla. Hans rekapitulation pågår för fullt.

Det betyder inte att vår kapitulation inför hans kärleks seger skulle vara total. Kristus rekapitulerar, men världen kapitulerar inte helt. Vår rekapitulation började i och med vårt dop. Den kan växa och utveckla sig. Den kan bli allt större och större. Det är denna paradoxala situation som kännetecknar vårt liv som kristna. Vi är redan frälsta, men i hoppet. Vi är evighetsvarelser, men i tiden. Vi är gudomliggjorda, men i sårbarhet. Vi är andliga, men i köttet. Vi strävar uppåt, men dras neråt. Vi har fått se målet, men har inte nått det. Kort sagt: vi är på väg. Vi kan bli ännu mer omformade, ännu mer gudomliggjorda, ännu mer rekapitulerade.

Den sista paradoxen är det vi kallar *epektasis* och *recapitulatio*. Ordet *epektasis* används inte så ofta. Benediktinen Jean Leclercq (1911-1993) beskriver innebörden närmare. ”Gud är

varats och glädjens fullhet, och ju mer han ger sig åt oss, desto mer vill vi ta emot av honom. Och eftersom han är obegränsad och oändlig, ger han sig utan ände för att egga vår längtan, som oupphörligt växer och lika oupphörligt blir tillfredsställd. Denna *epektasis* är måhända det som bäst kan ge oss ett begrepp om den outtömlige Gudens evighet och oändlighet. Mystikern får redan ta ut ägandets och längtans förmälning i förskott. Men här nere kan man bara smaka det i förväg som en smärtsam hemlighet. Därför växer korset till och med in i hans glädje”.

Ett slags *epektasis* är att man sträcker sig i längtan efter fullheten, efter svaret. Som Paulus får vi sträcka oss mot målet. Men målet är större än det vi kan längta efter. Här behövs hela den aspekt av kärlek som *eros* är, alltså längtan, att vi strävar med hela vår kraft att komma Gud närmare. Vi är på väg och sträcker oss mot det mål som finns framför oss. Men detta mål är oändligt. Därför växer vi i kapp med oändligheten i vår längtan. På då det sättet kan vi förstå den gränsöverstigande dynamik som finns i begreppet *epektasis*. Det innebär, som Jean Leclercq säger, ett slags korsfästelse, att vi aldrig riktigt kan vara nöjda med det vi har. Som kristna kan vi aldrig vara riktigt förnöjsamma med det vi har. Vi måste längta och trängta efter mer.

Vi kan också citera Bernhard av Clairvaux (1091-1153): ”Den rättfärdige betraktar aldrig sig själv som om han kommit fram. Han säger aldrig att det är nog ... Jakob fick se en stege och på den stegen såg han änglar, men ingen av dem satt ner eller stod stilla. Alla gick antingen upp eller kom ner. Därav lär vi att i detta liv finns ingenting på halva vägen mellan att gå upp och komma ner. Själen måste antingen växa eller gå bakåt liksom kroppen”.

Vi är alltid i rörelse, uppåt och framåt. Om vi inte växer uppåt, växer vi nedåt. Om vi inte går framåt, går vi bakåt. Men vi tror att genom frälsningen och nåden i oss är rörelseriktningen i vår växt på rätt köl. Vi dras obönhörligen mot ljuset, mot evigheten, mot kärleken. Inte ens vårt medvetna motstånd mot nåden kan helt få oss att förneka den djupa inriktning som vårt liv har fått genom mötet med Gud i Kristus, även om vi genom dödssynden kan få denna rörelse att stängas av.

Vi har fått del av en kraftfull *epektasis*, den inre teologala dynamiken genom trons, hoppets och kärlekens dygder. De inriktar oss helt på Kristus i hans förhärligade verklighet i dunkel tro, i naken kärlek, i blint hopp. Det får oss att sträcka oss mot ljuset i gränsöverstigande längtan. Det är bara en följd av hans längtan efter oss, det vi ser i hans rekapitulerande kärlek, där han vill infoga allt, där han vill förhärliga allt. *Recapitulatio* är liksom Kristi armar som sträcker sig mot oss och *epektasis* är våra armar. Då måste vi få längre och längre armar. Men vi måste komma ihåg, att hur mycket vi än längtar, kan vi inte längta tillräckligt.

Ändå måste vi spänna bågen i den gränsöverstigande, oändliga, längtande kärleken. Det erfar vi ofta bakvägen. Om vi skall vara uppriktiga måste vi erkänna att vi inte alltid upplever denna längtan. Men vi upplever också baksidan. Den yttrar sig starkast i det som de gamla munkarna kallade *acedia*, som innebär att man känner en viss leda och modlöshet i allt. Det kan vara ganska vanligt i ett kontemplativt liv med en viss dyster mentalitet. Man hänger lite med huvudet. Ingenting ändras. ”Här har jag gått i femtio år i klostret och gjort samma sak. Har jag blivit heligare för det och har världen ändrats något? Jag har vattnat samma blommor i hela mitt liv, men de har bara blivit torrare och torrare. Jag har dammat av samma avskryvårda, gamla möbler som vi fick ärva av en välgörare. Det är det enda jag har gjort i hela mitt liv. Har världen räddats för det?” Jo, det har den, men det är inte så lätt att tro det. *Epektasis* ser vi alltså ofta bakvägen. Då gäller det att hålla ut, att fortsätta att damma

möblerna. Tidigare fanns det oändliga klostergångar som man polerade och polerade. Vissa gjorde ingenting annat än att bona golven i de långa korridorerna. Men det finns *epektasis* i detta också, även om det upplevs som *acedia*. Vi sträcker oss mot målet och vi vet att i andra ändan av den ändlösa gången står Kristus med öppna armar. Det finns ju ofta ett krucifix i ändan av gången.

Gud väntar på svar från jorden, skulle vi kunna säga. Det lär oss hela Gamla Testamentet, som verkligen är längtans testamente. I Gamla Testamentet ser vi *epektasis* illustrerad i otaliga former, medan vi i Nya Testamentet ser *recapitulatio*. Ändå fortsätter vi nu att längta. På det sättet är vi lite kvar i Gamla Testamentet, för i oss har hela det nya livet ännu inte realiserats. Det finns och har börjat och i Kristus är det i full gång. Men vi är inte helt genomevangeliserade. Det finns områden i oss som måste frälsas. Det har vi svårt att förstå och uttrycka. ”Jag är frälst”, säger någon. ”Nej, det är du inte alls”, säger vi då. ”Du håller på att frälsas”. Tillväxtprocessen, mognaden och längtan tar aldrig slut här på jorden. Det bygger egentligen hela den kristna mystiken på. Så länge vi vandrar som pilgrimer på jorden måste vi fortsätta att vandra, gå ut ur vårt hus, gå vidare. Men ändå tror vi att det djupaste inom oss har kommit fram. Vi har också uppstått med Jesus i vårt dop. Men ännu har inte allt i oss uppstått och förhärligats.

Det är mellan dessa två etapper, *epektasis* och *recapitulatio*, vi står. Påskglädjen, förhärligandet, det eviga skådandet finns i oss. Annars skulle vi inte kunna längta efter det. Genom vårt dop är uppståndelsen i gång, men den är inte definitivt genomförd. Det är den spänningen som möjliggör *epektasis*. Vi längtar efter något som vi har anat genom en dörrspringa, skulle vi kunna säga. Därför sträcker vi oss efter det. Vi har sett ett litet, litet påskljus tändas. Vi vet innerst inne att det är till det vi är skapade, till den glädjen. Alla människor tror egentligen på denna glädje och lycka, men de beslöjar det och fastnar vid något annat. För vissa är det börsen som är den stora glädjen. Börsen blir fullare och fullare. För andra är det njutningen. Det kan man se bakvägen. Man kan fastna. Man kan missförstå. Men själva det mänskliga livet är egentligen för alla *epektasis*. Vi som tror vet att vi är skapade för påskglädjen, för det himmelska gästbudet. Men här måste vi spåka oss, när vi vet att på andra sidan sträcker sig Kristus mot oss.

En dag möts våra armar. Det är då vi dör. Därför talar mystikerna om döden som en extas. Johannes av Korset (1542-1591) jämför vår död med svanens död. Svanen sjunger vackrare än någonsin när den skall dö. Så skall den kristna människans död vara. Vi får inte bara uppfatta som något romantiskt att någon på dödsbädden sjunger ut den vackraste sång man kan tänka sig. Döden kan också yttra sig i en total utblottelse. Här brukar man ibland spela ut Johannes av Korset mot Thérèse av Lisieux (1873-1897). Johannes skildrar döden mycket vackert. Men Thérèse säger att det är en helt avskalad död. Men innerst inne är det samma verklighet: mötet med Kristus.

Redan nu får vi ta emot himlens glädje på jordiskt sätt, under korsets gestalt. Vi får inte vänta oss att vi i detta livet kan nå fram till ett definitivt och oblandat lyckotillstånd, varifrån allt vad kors och lidande heter har utplånats. Helgonens och mystikernas erfarenhet är en helt annan. Ju mer de kommer till ro i Gud, desto mer grips de av helig oro, törst och hunger. Ju mer de får av Gud, desto mer vill de ha. Ju djupare Gud lägger beslag på dem, desto mer strävar och längtar de efter hans allt större närhet. Ju närmare Gud kommer dem, desto mer sträcker de sig efter honom. Ju mer nådens ljus fördriver syndens mörker ur deras hjärtan, desto mer ser de också storheten i de minsta och egna små svagheter, respektive litenheten i de andras stora synder. Det är det märkliga med helgonen. Det är som om de vände

glasögonen inåt. Om vi vänder glasögonen inåt ser vi storheten i minsta ofullkomlighet. Sedan vänder vi dem utåt och då ser vi tvärtom. Vi tycker då det är så lite allt vad de stora syndarna gör. Det handlar om grandet och bjälken.

Cecilia del Nacimiento (1570-1646), en av Teresa av Avilas lärjungar, skriver om Guds sätt att handla: ”Han själv ville meddela sitt gudomliga vara på så sätt, att hans skapade varelser kunde ta emot honom på ett oändligt sätt, men inte efter måttet av hans oändlighet så som bara han själv kan göra”. Det finns ett oändligt gap mellan Guds oändlighet och vår oändlighet. Det innebär att vi aldrig kan bli mättade här på jorden. Vi måste alltid sträcka oss efter mer. ”Gud är alltid större”, säger kyrkofäderna. Vår törst efter Gud är oändlig. Vårt begär efter honom är gränslöst och omättat. Här kan vi också citera Teresa av Avila. ”Ju mer hon kommer till insikt om sin Guds storhet och om hur fjärran och främmande hon själv är för honom, desto starkare växer sig begäret. Ju mer kärleken växer, desto klarare visar det sig hur mycket denne store Gud och Herre förtjänar att bli älskad ... jag vet mycket väl att man inte får sätta någon gräns för Gud, och att han på ett ögonblick kan lyfta upp en själ till den högsta höjd”.

Begäret efter Gud växer sig starkare och starkare. Vi får inte sätta någon gräns för honom. Han kan lyfta oss oändligt högt upp. Men samtidigt ser vi också avståndet. Vi kan säga att här ser vi vad begäret i människan är menat för. Det begär, som annars fäster sig vid lakritsbåtar, plumpudding och annat människan helst vill ha, blir genom påskens mysterium förvandlat och dras oemotståndligt mot Gud. Ändå måste vi komma ihåg att så länge vi lever är vi sårade i allt. Därför kan vårt begär aldrig mättas helt, vare sig vi längtar efter lakritsbåtar eller efter Gud. Eftersom begäret aldrig kan mättas helt har det också en korsfästade aspekt. Så länge vi lever måste vi vara beredda på att växa i längtan efter Gud. Det erfar vi inte alltid direkt som en längtan efter Gud. Vi erfar det också bakvägen som en slags tomhet, oro. Vi får inte framställa det kristna livet som alltid rofyllt och lyckligt. Det finns också något av helig oro. Vi måste vidare. Kyrkan är en pilgrimskyrka som vandrar mot Emmaus. Hon kan inte inrätta sig alltför väl här på jorden, även om det är en ständig frestelse på olika sätt.

Epektasis-temat är ständigt återkommande i mystiken. Det antar olika former allt efter tid och miljö. ”Salig är törsten” hette det första numret i tidskriften *Pilgrim* (I:1994). Vi tror att törsten är en liten, liten avglans av den Guds längtan efter oss som vi ser så tydligt i Kristi rekapitulerande kärlek, att han liksom tar mer och mer av skapelsen i besittning. Han förvandlar mer och mer och låter det bli genomskinligt.

Föredrag III.

Fortsättning av epektasis och recapitulatio

I detta föredrag skall vi avsluta vår meditation om *epektasis* och *recapitulatio* som en del av påskmysteriet. Vi har inget svenskt ord som täcker in någon av de här verkligheterna. *Epektasis* säger oss att Gud helt enkelt är för stor för oss, inte bara ett nummer för stor utan alla nummer för stor. Därför tycks han bli större och oändligare, allt mer avlägsen och fjärran, när han kommer oss närmare och djupare in på livet. Detta är en kärnpunkt i vår mänskliga helighetslängtan. Gregorius av Nyssa antyder att detta också kommer att äga bestånd i evighetens saliga ägande och skådande, eftersom det tillhör själva vår skapade existens. Gregorius säger: ”Detta är vad det innebär att se Gud: att aldrig få sitt begär mättat. Men man måste alltid genom att se vad som kan ses, elda sitt begär efter mer. Så sätts det ingen gräns för det vidare uppstigandet till Gud, ty varken finns det en gräns för det goda eller upphör längtan efter det goda genom att det på något sätt skulle bli mättat”.

Att vara skapad innebär att vi alltid förblir skapade, även i himlen, att Gud alltid är större, att alltid vara i rörelse mot detta mål, att växa, att utveckla sig, att mogna. Och genom vårt inlemmande i Kristus har denna oändliga potential fått en fasthet och inriktning som också är oändlig. Här ser vi att Kristi frälsande kärlek i all dess omvandlande kraft, hans *recapitulatio*, har ingått en förmälning med vår omätliga längtan och strävan efter fullhet, vår *epektasis*. Det finns en grundläggande samstämmighet. Kristus vill omfamna oss och ta oss i besittning med allt vad vi är och har. Men han kan bara göra det om vi sträcker våra armar så långt vi bara kan och ännu mer. Det lyckas aldrig riktigt, men ändå måste vi sträcka oss och försöka. Det underbara är att Kristus ändå tar emot oss. Hans frälsande jungfruliga kärlek inlemmar oss mer och mer. Ändå är det ett lidande och kors att man aldrig riktigt når fram med sina armar. Vi måste vänta på uppståndelsens förhålligande.

Spiritualiteten pendlar alltid mellan dessa två sidor: den som lägger mer tonvikt på människans sträckande och den mänskliga askesen och den som lägger tonvikten på *recapitulatio*. I vår nutida spiritualitet har man mycket starkt betonat den rekapitulerande, sammanfattande kärleken. Här brukar man alltid nämna Pierre Teilhard de Chardin och *Gaudium et Spes*, dekretet om *Kyrkan i världen av idag* som har en mycket positiv blick på utvecklingen i samhället och i världen. Det har nu vänt lite. Utvecklingsoptimismen har mattats av. Men ändå är det viktigt att se att allt skapat är menat att användas för Guds rike. ”Utvecklingen i universums och framför allt i människornas värld”, skriver Teilhard de Chardin, ”sker inte i konkurrens med Gud, och inte heller innebär den ett fåfängt slöseri med de krafter vi har honom att tacka för. Ju större människan växer sig, ju mer enad, medveten och herre över sin styrka människan blir, desto skönare blir skapelsen, desto mer fulländad vår tillbedjan och desto mer värdig uppståndelsen blir den kropp ... Kristus en gång skall finna”.

Denna positiva grundhållning är mycket viktig. Kristus har verkligen uppstått. Han har segrat. Det är en realitet, en verkningsfull verklighet här och nu. Hans påskljus lyser mer och mer upp världen. Det är han som gör det. Men samtidigt är det vi som sträcker oss mot målet, vi som medvetet försöker ge honom mer och mer av skapelsen. Ändå måste vi tillägga: att ge Kristus allt, att kapitulera, sker under korsets gestalt, för Kristi rekapitulation gör också ont. Det väcker motstånd. Därför gör det ont att möta Gud. Det är inte bara skönt och behagligt. Den brinnande busken bränns verkligen. Det är inte enbart ett underbart fyrverkeri utan det svider.

I mystiken har man alltid sagt, att om det bara är skönt och fint, ljuvligt och gulligt, då är det inte Gud. Då är det en risk att det bara är vår egen bild av honom vi speglar oss i. Den faran är mycket stor i vår tid, när man inte längre tror på Gud utan har gudsbilder. Det låter kanske hårt för många. Men helgonen och mystikerna är obönhörliga på den här punkten. Mystikens väg är inte ett progressivt uppåtgående i ständigt mer dygd och glädje, en väg till en allt mer uppenbar fullkomlighet. Ju närmare Gud man kommer, desto mer konfronteras man också med sin egen synd och världens synd. Mötet med Gud är alltid ett möte med den helige Guden. Hans rekapitulerande, frälsande kärlek skär i köttet, för Gud är den oändligt Upphöjde och Rättfärdige som hatar synden men naturligtvis också den oändligt Ömsinte och Barmhärtige som förlåter syndaren. Ju närmare vi kommer honom, desto närmare kommer vi också vårt sanna och av synden vanställda jag. Detta är outhärdligt. Så länge vi kan spegla oss och se oss själva i spegeln är det skönt. Men när vi med vämjelse vänder oss bort från spegelbilden är det inte så behagligt längre. Ändå tror vi att Gud i sin barmhärtighet bara gradvis och i små doser uppenbarar vad vi är för oss själva.

Teresa av Avila älskade att kalla sig själv världens största synderska. Hon såg i en vision den plats hon förtjänade i helvetet. Hon accepterade att det var så, men samtidigt kunde hon besjunga Guds nådegärningar. Här skulle vi kunna säga att när *epektasis* verkligen möter *recapitulatio*, konfronteras vi med synden i oss själva, synden i världen och i helvetet. Helgonen och mystikerna brottas oerhört med detta fenomen. De vill att Kristi rekapitulerande kärlek skall tränga in över allt. De gör inte ens halt vid helvetet. Paulus säger, att om det kunde gagna hans fränder efter köttet var han beredd att bli förtappad (Rom 9:3). Ett slags ställföreträdande helvete är inte ovanligt bland mystikerna. Starets Siluan (1866-1938) fick höra Herrens röst som sade att han skulle sänka sig ner i helvetet. Hans andliga väg var att gå igenom helvetets kval för andras skull. Något liknande ser vi hos Adrienne von Speyr som fick en mystisk upplevelse i Kristi nedstigande i dödsriket, det man brukar kalla påskaftonens mysterium. Det är den del av påsken som oftast glöms bort. Det är då vi gör i ordning äggen och städar för att sedan fira påsk. Men vi glömmmer bort att dagen har ett innehåll. Det är faktiskt den enda icke liturgiska dagen i kyrkoåret. Det är som om hela Kyrkan höll andan när den människoblivne Guden går ner i avgrunden för att frälsa och ta med sig så många som möjligt upp därifrån. Vad det innebär av fasa kan vi aldrig föreställa oss. Detta mysterium är ett slags deltagande i Kristi frälsande, rekapitulerande kärlek. Det finns inte så få mystiker som brottas med helvetet och uttrycker det på olika sätt. Man berättar om Isak Syriern (600-talet) att han till och med bad för demonernas omvändelse.

Guds renande barmhärtiga kärlek går i närkamp med synden i vårt hjärta. Ju mer vi sträcker oss efter Gud, desto mer måste vi också sträcka oss mot de arma själarna. Här får man också en ödmjuk självkänedom. Det paradoxala är att tillväxten i mänsklig helighet, som alltid är en frukt av Guds nåd i Kristus, av *recapitulatio*, innebär en större tillväxt i insikten om och ett större ansvarstagande för den egna synden och även för de andras. Kanske vi katoliker här kan förstå Luthers *simul justus et peccator*. Ju heligare och mer omformad av Kristi förvandlande kärlek man blir, desto mer tar man på sig något av syndarens situation. Också detta sker ställföreträdande. Man kan inte nöja sig med att syndarna bara går förlorade. Denna brottnings ser vi på olika sätt i helgonens liv. Vi ser redan i Gamla Testamentet hur Abraham och Mose kämpar med Gud för att rädda syndare. Det är en del av den rekapitulerande kärlek vi sträcker oss efter men aldrig kan uppnå. Den är alltid ett mål, men det är svårt för många att förstå i vår tid att det är så.

Vissa ser det andliga livet som ett slags självförverkligande av den egna andliga potentialiteten. Men då förbigår man frälsningsbehovet, syndens närvaro i allt. Det är ganska vanligt, också bland en del kristna, att de är påverkade av New-Age-tänkandet. Det är då mer tal om att förverkliga sig själv på det andliga planet. Vi får inte förstå *epektasis* i den meningen att det är vi som av egen kraft längtar efter Gud. Det är ju bara ett eko av Guds kärlek som drar oss, som frälsar oss. Det är Kristus som förverkligar sin nåd i oss. Varje dag på nytt måste vi låta detta Kristusförverkligande ske i oss, Gud som i sin förlåtande godhet ser Kristus i oss och omskapar oss till en större Kristuslikhet.

Varje dag övar vi in samma verklighet. Completorium är vår dödsförberedelse, en beredelse till att somna, att överlåta oss. Samvetsrannsakan över det gångna livet, den gångna dagen ingår. Vi skall återvända till friden med vår trätobroder före solnedgången. När solen går ner, är det som om livet tar slut. Varje dag skall vara ett avslutat liv. Sedan börjar det igen. Det är aldrig tal om ett endast rätlinjigt, mänskligt tillväxtprogram mot en allt större fullkomlighet. Vi måste alltid börja om igen och helt från början. Vi behöver Kristi rekapitulerande kärlek.

Vi behöver hans påsk. Vi behöver både kors och uppståndelse. Korset är så djupt inristat i själva vårt väsen att vi aldrig kan förneka det utan risk att förneka vad vi är och vad Gud är.

Självförverkligande i kristen mening är alltid självförnekelse, att sträva med all vår kraft att bli av med allt vad synd och motstånd mot Gud heter. Men denna strävan är bara en följd av och en medverkan med Guds verk i Kristus. Själva vår längtan och strävan, vår *epektasis*, är i sista hand Guds gåva och nåd. Ändå måste vi lägga ner hela vår mänskliga kapacitet i denna längtan. Och hur liten är inte den? Julian av Norwich (1342-1416) (s 100) säger: ”Det behagar honom att vi arbetar vidare på att be och på vårt kristliga levnadssätt med hjälp av hans nåd, och att vi medvetet inriktar all vår kraft på honom fram till den tid då vi i glädjens övermått äger honom som vi söker, Jesus”.

Så länge vi lever här på jorden strävar och längtar vi. Vi sträcker oss. Men också detta är Guds verk i oss. Det fyller oss med glädje, när vi upptäcker det. Det är inte vi som enbart med små mänskliga krafter och med stor möda försöker, utan det är Guds nåd, Guds Ande som uppväcker oss till *epektasis*. Därför står vårt kristna liv alltid i detta tecken: alltid pilgrim, alltid askes, alltid kors, alltid vidare och vidare. ”Först döden är slutet för aktionen”, säger Hans Urs von Balthasar. ”Den är ren kontemplation och passion. Man dör inte. Man blir död. Man ger sig inte hän. Man blir tagen”. Den rena kontemplationen är också passion. Men passionen går över i påsk. Vi behöver egentligen inte dö. Vi blir döda. Vi har ingen passiv form för att uttrycka det. Då upptäcker vi till sist att den rekapitulerande, omformande kärlekens händer tar över. Fram till dess måste vi sträcka oss. Det får inte ses som en enbart mänsklig ansträngning. Det är en av nåden förvandlad mänsklig insats, skulle vi kunna säga, att vi längtar efter mer.

Som redan sagts yttrar sig längtan ofta bakifrån, som ett slags missmod eller missnöje. Det är viktigt att se också det i påskens tecken. Vi kan i och för sig ha skäl att vara missnöjda med oss själva. I början är man mer missnöjd med de andra. Så är fallet med novissjukan, novisernas iver. Noviserna är ibland mest ivriga att de andra skall bli heliga. De anser sig ha rätt att vara omgivna av helgon. I och för sig ligger det något riktigt i det.

Efter en tid upptäcker man att man själv inte är något helgon. Det är bittert. Då är man kanske inte längre så missnöjd med att de andra inte är heliga utan mer med att man själv inte är det. Det är då en viss modlöshet och *acedia* kan komma in. I allmänhet känner man inte modlöshet och *acedia* när man ser att de andra inte är heliga. Det blir istället en viss uppmuntran. Ingenting är så uppmuntrande som att se andras felsteg! Att man själv inte är något helgon är också en sanning man upptäcker. De som har varit länge i klostret kan upptäcka något sådant. Faktiskt är det ibland kanske därför man stannar kvar. Vi får inte blunda för vår mänskliga svaghet.

Så småningom börjar vi få något av Kristi barmhärtighet. Det kan givetvis noviserna ha från början, men i traditionen har man alltid talat om novisens nitälskan som med skarpa ögon iakttar alla andra och girigt jämför vad de säger och gör. Men så småningom ändrar det karaktär. Det är när man blir missnöjd med sig själv, som *acedia*, missnöjet och modlösheten kan bli besvärliga. Men egentligen är det bara en skuggsida av *epektasis*. Varför är vi missnöjda för att vi inte har kommit fram? Varför har vi inte kommit fram? För att vi inte kan komma fram här på jorden. Under hela vårt jordeliv är det mer som väntar oss.

Hur blir det då i himlen? Det vet vi inte exakt, men vissa mystiker t.ex. Gregorius av Nyssa, som är den store förespråkaren för *epektasis*, antyder att inte ens i himlen kan vi räkna med att

helt komma fram, för Gud är alltid större även där. Även om vi får äga Gud och se Gud sådan han är, kan inte en skapad varelse uttömma Guds verklighet. Men det som här på jorden är vår smärta, är där vår glädje, för det finns ständigt mer att upptäcka i Gud. Det gör att det är så svårt att skriva om himlen. Inte ens Dante (1265-1321) lyckades riktigt. Det ligger naturligtvis i sakens natur att vi inte kan förstå himlen och veta hur det skall bli där. Men vi får tro att det som här på jorden vållar oss möda - att vi måste sträcka oss, att vi måste leta efter mer - där vållar oss glädje och härlighet. Vi skall gå från härlighet till härlighet, heter det, men vi skall aldrig uttömma härligheten, för det kan vi inte. Guds härlighet är gränslös.

Kan vi här på jorden upptäcka något av den härligheten, då står vi ut med vad som helst. Novissjukan och *acedian* läks, när vi anar allt det Gud har förberett för oss, att vi skall återfödvas till det nya livet i himlen. För oss räcker det med en återfödelse. Vi behöver ingen reinkarnation. Vi behöver bara en inkarnation. När Kristus blir människa innebär det i princip att hela programmet är klart. Irenaeus (130-202) säger: ”Herren som blivit den förstfödde från de döda tar i sitt sköte emot det gamla fäderna och återföder dem i Guds liv. Han blir så själv den förste av de levande, eftersom Adam var den förste av de döda”. Det är en ganska vacker bild av övergången. Vi dör inte utan vi återföds i hans sköte. Vi blir ett med honom på ett sätt som vi inte kan bli här på jorden, eftersom synden finns med. Det kanske inte är någon tillfällighet att det just är Irenaeus som säger dessa ord, han som kämpade mot dåtidens New Age. Egentligen är ju New Age gnosticisms återkomst. Ingenting är nytt under solen.

Vi skall återfödvas till det nya livet i Kristus. Detta börjar i och med vårt dop. Men det tar inte slut här på jorden. Vi erfar som *epektasis* att vi inte har kommit fram, att vi är pilgrimer eller negativt, att vi är missnöjda och inte klarar av *epektasis*. Här ser vi tydligt hur död och liv går in i varandra. Vi har försökt se på olika nivåer hur påskschemat ständigt återkommer i olika gestalter. Död och liv går in i varandra. Det som vi ser som vår död – och det är en död, vi får inte göra det för idylliskt heller – det ser Gud som vårt liv, och det är liv. Det vi kallar *recapitulatio* innebär att också vår död integreras, införlivas, upplivas i livet. Vi får små stjärnstänk här på jorden. Vi skulle gärna vilja ha lite mer av stjärnstänken. Det ligger i vår natur att vi alltid vill ha mer. Vi får längta efter det, men vi får inte fastna vid det. Vi får bara fastna i vår Herre.

Rekapitulationen innebär att allt kan användas för den nya skapelsen. Det gäller all död, all synd och allt lidande. Bikten, *reconciliatio*, är också en del av rekapitulationen. Vi har flera ord på re- som är besläktade: *resurrectio*, *recapitulatio*, *reconciliatio*. Det är ett slags återanvändande och återvinning av det material som tycktes förlorat. I bikten är det synden som rekapituleras och används för den nya skapelsen. I uppståndelsen är det döden, lidandet. Ingenting behöver gå förlorat, för Kristus kan ju inlemma allt detta i sig. Det håller han på att göra redan nu. Det gör ont. Men det är en hälsosam smärta som gränsar till påskens härlighet. Efraim Syriern skriver: ”Himmel och jord skall förnyas vid vår uppståndelse, Gud skall befria skapelsen och förhärliga den med oss. Vår moder jorden har han vanställt med oss”. Jorden har dragits med i syndafallet. Vi är också jord. Vi är stoft. Men vi kan dra med oss jorden. Vår *epektasis* innebär att vi drar med oss något av jorden genom vårt arbete, genom vårt offer, genom vår bön, för vi väntar på nya himlar och en ny jord. Detta kosmiska perspektiv är så tydligt både för kyrkofäderna och för den samtida spiritualiteten. *Recapitulatio* berör inte bara själarna, utan hela människan till kropp och själ. Därför belyste vi så starkt sexualiteten. Också hela den materiella skapelsen kan förnyas. Döden är alltid övergången till livet, det sanna, eviga livet. Vi vet inte riktigt hur det skall bli. Men vi tror ändå att vi genom tro, hopp och kärlek börjar vänja oss vid det nya och okända, då vi skall stå ansikte mot ansikte i Guds härlighet.

Egentligen är hela livet på jorden en inövning i att skåda Guds ansikte. I varje anlete anar vi något av Guds anlete. Hela Emmanuel Levinas (1906-1995) filosofi, som verkligen är biblisk, bygger på att varje anlete, även det mest vanställda, lidande anlete låter oss ana Guds ansikte. Ser vi aldrig på anletena här på jorden, blir det svårare att skåda det gudomliga anletet. Men inte ens då är det hopplöst, för då får vi skärselden. Det är typiskt för den katolska spiritualiteten, att man tänker i trappstegskategorier, alltså inte bara på himmel och helvete. Det finns inte bara synd och nåd, utan det finns grader. Det finns trappsteg. Om vi har missat ett tåg, kommer det ett annat. Om vi har missat ett anlete, kommer det ett annat.

Men vi får inte heller ta det för lätt. Om vi har missat ett anlete, är det stor chans att vi missar nästa anlete. Synden skapar också vissa hjulspår som gör det svårare för oss att sträcka oss mot Gud. Det tragiska är att man kan mattas av i sin iver. Man nöjer sig med medelmåttighet. Det kan ske på många olika sätt. Det finns en monastisk medelmåttighet likaväl som det finns en monastisk elakhet. Man gör allt som förväntas av en, när det syns. Men så fort man är ensam, sätter man igång och har det kul, rafsar till sig chokladen, när ingen ser det, Det finns många möjligheter för den gamla naturen att göda sig själv. Man kan anta en from fasad och nöja sig med det. Det var vanligare tidigare när man lade sig vinn om så stor yttre enhetlighet. Jag minns att man i Rom berättade, att man kunde se vilka som var jesuiter och vilka som var passionister. Man uppträdde ungefär likadant. Det fanns en viss mall man gick efter. Man stod på ett visst sätt vid bestämda tillfällen och gjorde vissa gester. Det var en yttre fullkomlighet. Naturligtvis kunde man vara mycket fullkomlig inuti också, men det kan vara en frestelse att dölja hjärtats medelmåttighet bakom en perfekt yttre fasad.

Det gäller att hålla lågan brinnande. *Epektasis* kommer att känneteckna vårt liv här på jorden ända tills det sista andetaget. Och kanske är det något liknande i himlen, då vi går från härlighet till härlighet. Här på jorden går vi kanske från utblottelse till utblottelse. Ju mer Kristi rekapitulerande armar omformar oss, desto mer måste vi kapitulera, avstå från områden som vi tidigare tyckte vara viktiga för oss. Men det gäller att avstå på rätt sätt, inte förtränga och förneka utan ge det vi har i all dess svaghet och ömklighet. Det är olika för olika människor.

Vi börjar se klarare i vår tid att det som är askes för en människa behöver inte vara det för en annan. På fredagar får vi ofta stekt sill. Men för min del är det bland det bästa jag vet. Vissa människor tycker om att gissla sig. Det har visat sig i psykologin. Vissa människor älskar att bli föraktade och avsnästa. I vårt mänskliga bagage finns det så väldigt mycket. Därför måste vår tids askes vara ganska personlig. Det ligger bakom fastemandatet, som bl.a. berör onödigt TV-tittande och besök av sjuka. För vissa människor är det en askes att besöka sjuka. Andra människor älskar att göra det. Man känner sig så frisk efteråt. Vissa människor älskar att gå på begravingar. Man känner sig så ”levande” efteråt.

Det är inte så lätt att hitta uniforma uttryck för askes. Men vi måste sträcka oss efter helheten, efter Kristi utsträckta armar. Död och liv går in i vartannat och en gång tror vi att vi skall få del av det som är det sanna livet i dess fullhet. Men vi har det redan nu. Det verkar i oss. Det skall bära oss igenom jämmerdalen, tårarnas dal. Då anar vi något av glädjen också här. Då ser vi spår av Gud överallt, i minsta lilla myra, som Teresa av Avila säger. Varje lidande anlete talar om Guds härlighets återsken.

Vi avslutar med slutorden i Irenaeus' mäktiga verk, *Adversus Hæreses*, som har fått förnyad aktualitet i vår tid. Det är en stridsskrift mot gnosticismen som fått nytt liv i vår tid. Samtidigt

är det en djupt positiv lovsång till Kristi frälsande mysterium. Han skriver: ”Det finns en Son, som fullbordade Faderns vilja, och ett människosläkte, i vilket Guds mysterier går i uppfyllelse, vari ’jämväl änglarna åstundade att skåda in’, och dock förmår de icke utgrunda Guds visdom, genom vilken hans skapelse blir fullkomligt omformad efter och införlivad med Sonen: så att hans Son, den enfödde Sonen Logos stiger ned till det skapade och upptages av detta; det skapade åter upptar i sig Logos och stiger upp till honom, i det att det höjer sig upp över änglarna och så förvandlas enligt Guds avbild och liknelse.”

Med de hoppfulla orden får vi sluta vår meditation över liv och död och sedan försöka leva det varje dag. Varje dag börjar ett nytt liv.